

Nr 128.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1931 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i samrealskolans i Söderhamn medel.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 6 mars 1931 avlåten proposition, nr 182, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till täckande av den genom vissa av framlidne rektor R. Hillström begångna oegentligheter uppkomna bristen i samrealskolans i Söderhamn medel må av det i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppförda extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utgå ett belopp av 39,090 kronor 41 öre.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till omförmälda statsrådsprotokoll.

Enligt utdrag av realskolans i Söderhamn räkenskaper för budgetåret 1927/1928 balanserades vid utgången av samma budgetår till budgetåret 1928/1929 som tillgångar i fjorton olika kassor och fonder ett belopp av sammanlagt 36,469 kronor 7 öre.

Det i anslutning till räkenskaperna stående inventeringsinstrumentet var av följande lydelse:

Inventeringsinstrument.

Vid inventering denna dag av realskolans i Söderhamn kontanta medel samt värde- och säkerhetshandlingar företeddes:

kontant	kronor	726: 92
motbok nr 10129 med Söderhamns stads sparbank, kap. »		16,629: 81
» » 10577 » » » kap. »		1,185: 43
» » 1704 » Svenska Handelsbanken, kap. . . . »		115: 32
A.-B. Atlas Diesels 5 ¹ / ₂ -procents obligationer, ser. C. nr 0150, 051, 0152, 1608, 1609, Ser. B. nr 603, nominellt »		10,000: —
Svenska Statens 5 procents obligationer, Litt. C. nr 25714, nom. »		1,000: —
» » » » » Litt. D. nr 02104, nom. »		500: —

depositionsbevis nr 21726 med Svenska Handelsbanken . . .	kronor	1,000:—
» » 20278 » » » . . . »		900:—
» » 22157 » » » . . . »		2,500:—
Summa kronor		34,557:48

ett av Brand- och Livförsäkringsaktiebolaget Svea utfärdat försäkringsbrev för lösöret å sextiotvåusen (62,000) kronor.

Samtliga dessa värde- och säkerhetshandlingar befunnos vara behörigen förvarade och vidmakthållna.

Söderhamn den 2. 7. 1928.

Alfred Thulin.

G. N:son Thune.

Av kollegiet utsedda inventeringsmän.

I en den 16 april 1929 dagtecknad skrivelse till länsstyrelsen i Gävle, som av länsstyrelsen överlämnades till riksräkenskapsverket, meddelade adjunkten vid samrealskolan i Söderhamn G. W. N:son Thune i egenskap av vikarierande rektor vid nämnda skola, att rektorn vid skolan R. Hillström berövat sig livet, samt att vid verkställd inventering av läroverkets kassor inga medel funnos tillgängliga.

Sedan härefter riksräkenskapsverket anmodat adjunkten vid samrealskolan A. Thulin ävensom Thune att inkomma med förklaring över den av dem den 2 juli 1928 verkställda inventeringen, anförde Thulin och Thune i den 3 maj 1929 avgiven förklaring bland annat följande:

Vi kunna icke anse, att vi genom något vårt förfarande vid inventeringen visat grövre försummelse. Givetvis är det, sedan Hillströms brottslighet nu kommit i dagen, lätt att konstatera, att inventeringen borde gjorts med stor skärpa. Vi saknade dock anledning till varje tanke på att han på ett brottsligt sätt manipulerat med kassorna, så mycket mer som han sedan år 1910 skött förvaltningen av läroverkets medel, utan att någon anmärkning mot denna förvaltning kommit till vår kännedom. Vid sådant förhållande hade vi fog anse varje begäran att få granska obligationer och bankkonton onödigt sårande för vår chef. Det torde dock i första hand stå fast, att medlen förkommit icke genom vår försumlighet utan genom Hillströms brottslighet, och att även en så stark kontroll, som över huvud står underordnade till buds gent emot en överordnad, näppeligen kunnat hindra förnillningarna.

I skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll därefter Thune i egenskap av vikarierande rektor vid skolan, att Kungl. Maj:t ville besluta om ersättning av allmänna medel för de av Hillström förnillade fonderna och kassorna.

Med anledning av sistnämnda framställning anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 16 augusti 1929 länsstyrelsen att, på rekvisition i mån av behov och mot redovisningsskyldighet, tillhandahålla rektor vid samrealskolan i Söderhamn högst 7,500 kronor att användas till bestridande av resterande avlöningar och andra trängande utgifter för läroverket; och skulle nämnda belopp avföras under titeln »Förskott mot framdeles ersättning». Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skulle vidare rektor hava att snarast möjligt

sedan utrett blivit, huruvida och i så fall i vad mån vederbörande kollegieledamöter kunde komma att ersätta omförmälda brist i läroverkets kassor och fonder, till Kungl. Maj:t inkomma med anmälan härom, och förklarade Kungl. Maj:t sig vilja sedermera till prövning upptaga frågan om ersättande av det sålunda beviljade förskottet.

Sedan härefter riksräkenskapsverket till skolöverstyrelsen överlämnat vissa handlingar rörande ifrågavarande brist för den åtgärd, som kunde på överstyrelsen ankomma, anhöll överstyrelsen hos länsstyrelsen i Gävle, att länsstyrelsen ville vidtaga de åtgärder, den kunde finna erforderliga för att i förevarande fall bevara det allmännas rätt.

Med skrivelse den 19 juli 1930 har därefter länsstyrelsen till skolöverstyrelsen överlämnat viss genom vederbörande landsfogde och magistraten i Söderhamn verkställd utredning i ärendet, ävensom från vederbörande ledamöter av Söderhamns samrealskolas kollegium infordrad förklaring, huruvida de vore villiga att ersätta nu ifrågavarande brist.

Kollegieledamöterna hava förklarat, att de icke vore villiga att i någon mån ersätta den genom Hillströms oegentligheter uppkomna bristen.

Länsstyrelsen har anfört, bland annat, att länsstyrelsen visserligen ansåge, att inventeringarna uppenbarligen icke gjorts med erforderlig skärpa, men att länsstyrelsen dock med hänsyn till inventeringsmännens ställning till Hillström såsom deras chef ansåge billigheten tala för, att någon ersättningskyldighet icke utkrävdes av dem, utan att de förskingrade medlen ersattes av statsverket. Länsstyrelsen föresloge därför överstyrelsen att överlämna handlingarna till Kungl. Maj:t för beslut huru i saken vidare skulle förfaras.

I detta sammanhang har departementschefen erinrat om vissa bestämmelser rörande kassor, avgifter och redovisning vid läroverken. Därvid vore först att märka, att intill utgången av oktober 1928 stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 ägde tillämpning och att nu gällande läroverksstadga av den 24 september 1928 trädde i kraft den 1 november samma år. Båda stadgarna innehölle, framhåller departementschefen, där ej här nedan annorlunda angåves, enahanda bestämmelser i nu ifrågavarande hänseende.

Varje allmänt läroverk skall äga ljus- och vedkassa, biblioteks- och materielkassa samt premie- och fattigkassa, och åligger ansvaret och redogörelsen för dessa kassor vederbörande rektor som jämväl, där ej annorlunda är föreskrivet, bestämmer angående utgifter, som ur desamma skola bestri- das. Utom nämnda kassor skall vid varje läroverk finnas en byggnadsfond. Vården av jämte ansvaret för sistnämnda fond ålåg enligt 1905 års stadga vid högre allmänt läroverk och realskola för gossar rektor jämte en av kollegiet och två av vederbörande kommunalstyrelse utsedda delegerade. Enligt gällande stadga åligger vården av jämte ansvaret för byggnadsfonden lokalstyrelsen. Redogörelse för fonden ankommer på rektor. För donationsmedel till stipendier eller för annat ändamål skall, därest de stå under ett

läroverks omedelbara förvaltning, rektor ansvara och redogöra, såvida ej annorlunda är särskilt föreskrivet.

Räkenskaperna över de kassor, för vilka rektor ansvarar, skulle jämlikt § 227 i 1905 års stadga vid högre allmänt läroverk och realskola för gossar av kollegiet årligen granskas och underskrivas. Enligt gällande läroverksstadga skola räkenskaperna efter granskning av två utav kollegiet utsedda revisorer föreläggas kollegiet och av dess ledamöter underskrivas.

Räkenskaperna över förvaltningen av läroverkets byggnadsfond skulle enligt 1905 års stadga, där icke annorlunda var särskilt stadgat, årligen granskas av två revisorer, vilka i stift, där byggnadskassa fanns, utsågs den ene av domkapitlet och den andre av vederbörande kommunalstyrelse, samt i övriga stift båda av kommunalstyrelsen. Enligt 1928 års stadga tillkommer det som regel lokalstyrelsen att verkställa granskning av räkenskaperna.

Jämlikt kungörelsen den 7 december 1906 angående bestämmelser rörande sättet för uppgörande av de allmänna läroverkens räkenskaper m. m. gäller i fråga om läroverkens räkenskaper samt den offentliga kontrollen av desamma, bland annat, att till styrkande av den i räkenskaperna utbalanserade behållning inventering av kassor och fonder, med avseende å såväl kontanta tillgångar som värde- och säkerhetshandlingar, skall förrättas av två utav läroverkskollegiet utsedda inventeringsmän å sista söckendagen av varje räkenskapsår, efter det in- och utbetalningar för dagen upphört, eller, där hinder härför möter, å första söckendagen av nästföljande räkenskapsår, före det in- och utbetalningar för dagen tagit sin början, och skall dessutom dylik inventering förrättas av eforus eller inspektor minst en gång om året å tid, som omedelbart före inventeringen tillkännagives för redogöraren. Vid räkenskaperna skola vidare fogas vederbörligen underskrivna instrument över de föreskrivna inventeringarna ävensom bankinrätningsbevis över tilläventyrs å upp- och avskrivnings- eller annan löpande räkning vid inventeringstillfällena inestående medel.

Till denna i propositionen lämnade redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet bör göras det tillägget, att i samband med ovannämnda stadgande om räkenskapernas granskning och underskrivande av kollegiets ledamöter är föreskrivet, att om icke anmärkning göres vid räkenskapernas beskaffenhet, eller, i avseende på någon för medlen ställd säkerhet och i följd av grövre försummelse härutinnan förlust uppkommer, kollegiets ledamöter, en för alla och alla för en, äro ansvariga för densamma.

Med förut omnämnda skrivelse den 29 oktober 1930 har skolöverstyrelsen — med instämmande i de av länsstyrelsen frambållna synpunkterna — till Kungl. Maj:t överlämnat handlingarna i ärendet för den åtgärd, Kungl. Maj:t kunde finna erforderlig.

I ärendet föreligger en av läroverkets nuvarande rektor till skolöverstyrelsen insänd tablå, utvisande Hillströms stärbhus' skulder till läroverkets kassor och fonder enligt bokslutet den 30 juni 1929, utgörande sammanlagt 45,337 kronor 19 öre, de av förvaltningen i stärbhusets konkurs under budgetåret 1929 1930 inbetalta beloppen, tillhoppa 6,246 kronor 78 öre, och de enligt bokslutet den 30 juni 1930 gjorda avskrivningarna, uppgående till 39,090 kronor 41 öre.

I ärendet hava därefter yttranden avgivits den 22 november 1930 av riksräkenskapsverket, den 7 februari 1931 av statskontoret och den 25 februari 1931 av justitiekanslersämbetet.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»I enlighet med flertalet av de hörda myndigheterna anser jag starka bilighetsskäl tala för, att talan icke anställs mot dem, som i följd av bristfällig kontroll eller annan försummelse må kunna anses vållande till att den genom rektor Hillströms förskingringar uppkomna bristen i samrealskolans i Söderhamn medel icke tidigare upptäckts. Jag föreslår, att den del av ifrågavarande brist, som icke kunnat täckas genom utdelning i redögörarens konkurs, eller 39,090 kronor 41 öre, ersättes av statsmedel. Denna ersättning anser jag böra på sätt statskontoret föreslagit bestridas av anslaget till oförutsedda utgifter. Härtill torde erfordras riksdagens samtycke. I händelse av bifall till vad jag föreslår, anser jag något uttalande i frågan om ersättningsskyldighetens efterskänkande icke vara erforderligt.

Beträffande det i riksräkenskapsverkets yttrande gjorda uttalandet rörande upphävande av läroverkskollegiernas befattning med läroverkens kassor och ansvar för deras förvaltning vill jag erinra om, att jag vid anmälan till årets statsverksproposition av de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under åttonde huvudtiteln under punkt 164 i samband med frågan om arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna meddelat, att en av skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket gemensamt gjord framställning om en allsidig utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, ävensom i samband därmed uttalat min förhoppning, att möjlighet skall kunna beredas att snart igångsätta denna utredning.»

Med hänsyn till de i ärendet föreliggande omständigheterna anser sig utskottet böra tillstyrka, att riksdagen lämnar det av Kungl. Maj:t äskade medgivandet.

Utskottets
yttrande.

Då förevarande fall emellertid utgör ett talande exempel på bristfälligheterna i den nuvarande ordningen för läroverkens ekonomiska förvaltning, vill utskottet — under erinran om riksdagens under punkten 158 av skrivelsen den 17 april 1931, nr 8 A redan gjorda uttalande i ämnet — ännu en gång framhålla vikten av att snarast möjligt åtgärder vidtagas i syfte att rättelse härutinnan måtte komma till stånd.

Under åberopande härav hemställer utskottet,

att riksdagen måtte medgiva, att till täckande av den genom vissa av framlidne rektor R. Hillström begångna oegentligheter uppkomna bristen i samrealskolans i Söder-

hamn medel må av det i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppförda extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utgå ett belopp av 39,090 kronor 41 öre.

Stockholm den 8 maj 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *E. J. G. Rosén, E. A. Lundell, I. Hj. E. Pauli* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *S. Bengtsson* i Norup, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *G. Strindlund, P. M. Olsson* i Blädinge, *E. J. Wigforss, B. F:son Holmgren, J. Olofsson* i Digernäs, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp, *P. C. Jonsson* i Eskilstuna, *A. Norsell* och *F. V. Sandvall*.
